

Danešmand (Sciencisto)

Ĝia subtitolo:

**"La plej malnova scienca kaj
teknologia revuo en la persa"**

<https://www.daneshmandonline.ir/>

esperanto زبان مشترک جهانی

نوشته: احمد رضا بمدوحی

به مناسبت صدمین سال اختراع زبان اسپرانتو ۱۸۸۷ - ۱۹۸۷

اسپرانتو، بهترین راه حل برای ایده زبان بین‌المللی است. آلبرت اینشتین

۱. زبانهای فلسفی، تصویرنگاشتی، رقی و نشانه‌ای، که ساخته ذهن مولفان آنها بوده و هیچ پایه‌ای در زبانهای موجود ندارند. مثال بارز این‌گونه زبانها، زبان فلسفی **دالگارتو** (لندن ۱۶۶۱) یا زبان موسیقایی **سل‌رسل** (پاریس ۱۸۶۶) است.

۲. زبانهای مخلوط، که برطبق زبانهای موجود آفریده شده‌اند، ولی دستور زبان و واژگان آنها، تا حدود زیادی حاصل فکر و ذهن سازندگان آنها بوده است. مشهورترین فکر و ذهن سازندگان آنها تعلق دارد، زبان **نسستا موفوق ولا پوک** (آلمان ۱۸۷۹)، ساخته کشیش آلمانی، **مارتین شلمیر** (۱۸۳۱-۱۹۱۲) است. در سال ۱۸۸۹، که این زبان در اوج معروفیت خود به سر می‌برد، دارای ۲۸۳ انجمن، و ۲۵ مجله در کشورهای مختلف بود. اما، اکنون مدت‌هاست که ولایوک مرده به سار می‌آید.

۳. زبانهای فراساخته، ادعای و طراحی شده بر اساس زبانهای موجود. آشکاراست که راه حل واقعی مشکل زبان جهانی باید به این گروه از زبانهای ادعایی تعلق داشته باشد. زبانهای مثل **اینترلینگوا**، **اکسیدنتال**، **ایدو**، و **اسپرانتو**. این زبانها، مثل **سل‌رسل** یا **ولایوک**، زبانهایی خفک و بیجیده نیستند، بلکه زبانهایی هستند همانند زبانهای ملی، که گرچه از عناصر و ماده اولیه آن زبانها بهره جستند، ولی دارای ساخت و سبقت منطقی هستند و قواعد آنها استناددارد. به این دلیل است که زبانشناس برجسته دانمارکی، **پروفسور اوتویسپرسن** این زبانها را، زبانهای فراساخته یا مدون نامیده است. گذشته از آن، این زبانها به حدی به هم شباهند، که اگر کسی یکی از آنها را فرا گیرد، می‌تواند به خوبی بقیه آنها را درک کند. با وجود این، تنها اسپرانتو است که به سبب داشتن

هزاران سال است که انسان در پی یافتن زبانی مشترک و جهانی است. اما تنها چند قرن از ریاضت علمی انسان بفرهنگ مشترک جهانی می‌گذرد. تا پیش از آن، انسان همواره با ثلاثی سترون در جستجوی این بوده است تا به عنوان زبان جهانی، یا بین‌المللی از یک زبان ملی استفاده کند. ولی تجربه و تاریخ، دیری است که بی‌حاصلی این راه حل را اثبات کرده‌اند. بابلی، یونانی و لاتین - به طور تحمیلی - تنها تا زمانی نقش زبان بین‌المللی را بر عهده داشتند، که قدرت سیاسی و حاکمه پشتیبان آنها، بر سر سلطه بودند، و به محض اول قدرت آنها، زبان بین‌المللی آن سر همراه آن از عرصه خارج می‌شد.

زیورکود به زبانهای طراحی شده از قرن هفدهم - یعنی تقریباً همزمان با افول سلطه زبان لاتین - توجهی عمیق به زبان بین‌المللی علمی و آسان مبدول گشت. فلاسفه و دانشمندان بزرگی مثل فرانسس بیکن (۱۵۶۱-۱۶۲۶)، دکارت (۱۵۹۶-۱۶۵۰)، کانسپوس (با کاسکی) (۱۵۹۲-۱۶۷۰) و لایب نیتس (۱۶۴۶-۱۷۱۶)، کوشیدند سیستمهای زبانی ویژه‌ای ابداع کنند، تا حاشی که در روز در کتاب خود، به نام **تاریخ زبان جهانی** بیش از ۳۰۰ سیستم مختلف زبانی را ثبت کرده است، که تمامی آنها در عرصه بی‌سوده اخیر پدید آمده‌اند. یعنی به طور متوسط در هر سال یک زبان ابداع شده است که این خود نشان دهنده عطش و سیر سرم انسانها به یک زبان فراملیتی برای تفهیم و تفاهم بین‌المللی است.

انواع زبانهای طراحی شده همه زبانهای طراحی شده را می‌توان به سه دسته کلی تقسیم نمود:

پشتوانه‌های انسانی - عرفانی و قدرت فوق‌العاده‌اش در تبیین ظرافتهای گوناگون در زمینه‌های مختلف علمی و ادبی، توانسته است از گسترش جهانی و زور افزون برخوردار شود.

ظهور اسپرانتو

اسپرانتو، که در ابتدا نام مستعار خالق آن، دکتر لودویگ لازاروس زامتنهوف (۱۸۵۹-۱۹۱۷) بوده، به معنی امیدوار است، چرا که سازنده آن چنین امید داشت که زبان اسپرانتو در عرصه بین‌المللی مورد استفاده قرار گیرد و در جهت برقراری تفاهم بین واسطه میان ملل گوناگون به‌کار گرفته شود. نخستین خودآموز این زبان در سال ۱۸۸۷ منتشر شد، از این رو، امسال (یعنی سال ۱۹۸۷) دقیقاً یکصد سال از تولد اسپرانتومی گذرد. در برابر دنیا این سالگرد به طرق گوناگون جشن گرفته می‌شود.

اسپرانتو، به پیشنهاد ایران در جامعه ملل، به رسمیت شناخته شد. در نتیجه، اسپرانتو در حکم یک زبان کاملاً واضح در عرصه تلگرافهای بین‌المللی مطرح گردید، و بدین ترتیب تعرفه تلگراف به این زبان، همانند تعرفه زبانهای ملی محسوب شد (۱۹۲۴/۱۳۰۳). بیش از آن، اسپرانتو حکم یک "را داشت و تعرفه" بیشتری به آن تعلق می‌گرفت.

همچنین در سال ۱۹۵۴، یونسکو نخستین قطعنامه خود را در مورد اسپرانتو صادر کرد، و

شاسانان هر چه بیشتر این زبان و وارد ساختن آن در مدرسه‌ها، دانشگاهها و دیگر نهادهای آموزشی خود بکوشند.

وضعیت کنونی اسپرانتو

در بی این توصیه‌ها و اقدامات، روز بروز به تعداد کشورها و دانشگاهها و موسسه‌های عالی آموزشی، که دست به آموزش رسمی اسپرانتو می‌زنند، افزوده می‌شود. نمودار نشان دهنده وضعیت آموزش رسمی این زبان در جهان است:

هر چند این نمودار به طور دقیق کمیت میزان همه‌گیر شدن اسپرانتو در جهان را به دست نمی‌دهد ولی به خوبی گویای آهنگ رشد این زبان در جهان است. طبق یک برآورد، که در سال ۱۹۶۳ (۱۳۴۲ش) توسط "زبان‌شناس بزرگ آمریکایی، پروفسور ماریوبی انجام شده است، تعداد اسپرانتو دانان در آن سال، بیش از ۵۰۰،۰۰۰ نفر بوده است. هم اکنون ۱۳۲ نشریه مرتباً در فرانسه دربارۀ این زبان یا به این زبان منتشر می‌شوند. فهرست کتابهای اسپرانتوی کتابخانه سازمان اسپرانتوی انگلستان، در سردارنده، بیش از ۳۰،۰۰۰ عنوان است، گفنی است که در بین این کتابها، بسیاری از شاهکارهای ادبی جهان سز به چشم می‌خورند، مانند آثار شکسپیر، گوته، دانته، خیام، تاگور، و... همچنین هر ساله بیش از یکصد کنگره، کنفرانس و همایش بین‌المللی

زبان اسپرانتو، به پیشنهاد ایران، در جامعه ملل به رسمیت

شناخته شد

در آن از اسپرانتو به خاطر نقش ارزنده آن در ایجاد تفاهم بین ملتها تحلیل نمود و به همه کشورهای عضو، توصیه کرد این زبان را در مراکز آموزشی خود به کار گیرند. در سال ۱۹۸۲ نیز، زبان اسپرانتو در دانشگاهها و مدارس عالی سراسر کشور یک میلیارد نفری چین، رسمی اعلام شد. یونسکو، بار دیگر در سال ۱۹۸۵ قطعنامه‌ای صادر نمود و طی آن ضمن بزرگداشت یکصدمین سال پیدایش اسپرانتو، و با تجلیل دوباره از دستاوردهای علمی و انسانی این زبان، به همه کشورهای عضو توصیه نمود ایس سالگرد را با شکوه هر چه نامتشر، به اسجای گوناگون جشن گرفته و در

در دنیا برگزار می‌شود، که در هیچ کدام از آنها مترجمی دیده نمی‌شود. زیرا همه شرکت‌کنندگان به یک زبان مشترک صحبت می‌کنند. صحت و هشتمین کنگره جهانی اسپرانتو، که در سال ۱۹۸۳، در بوداپست بر پا شد، دارای بیشترین تعداد شرکت کننده بود: ۵۰۰۰ نفر. روزنامه "هرولد اسپرانتو"، که ۶۷ سال از نشر آن می‌گذرد، تا تاریخ مارس ۱۹۸۷، اطلاعات مربوط به (۱۸۱ همایش گوناگون را که به مناسبت سده اسپرانتو امسال برگزار می‌شوند، منتشر ساخته است. هم اکنون فرستنده‌های رادیویی بسیاری، به زبان اسپرانتو نیز برنامه بخش می‌کنند. مشخصات این برنامه‌ها

اسیرانتو گشوده و آن را توصیه کرده‌اند. برای مثال، رودلف دیزل (۱۸۵۸-۱۹۱۳)، مهندس آلمانی و مخترع موتورهای دیزلی، دربارهٔ زبان اسیرانتو چنین می‌گوید:

"این زبان را من از نظر یک مهندس که کوشش او در جهت صرفه‌جویی در انرژی است، مورد بررسی قرار می‌دهم. . . . هدف اسیرانتو صرفه‌جویی در وقت، انرژی، کار، پول، و تسریع و آسانتر ساختن روابط بین‌المللی است. . . به عقیدهٔ من، به کارگیری اسیرانتو نیازی است ضروری در جهت صلح و فرهنگ."

زبان‌شناسان بزرگ نیز عظمت اسیرانتو را نادیده نگرفتند. از جمله پروفسور ماکس مولر (۱۸۲۳-۱۹۰۵)، زبان‌شناس معروف انگلیسی می‌نویسد:

"بارها من اعتقاد خود را نسبت به ارزشمندی کوششهای گوناگونی که برای ایجاد زبان جهانی می‌شود، بیان کرده‌ام. هر کدام از این زبان‌ها دارای ابعاد خوب و بد هستند. اما من زبان اسیرانتو را در بالاترین مرتبه در میان رقبايش قرار می‌دهم."

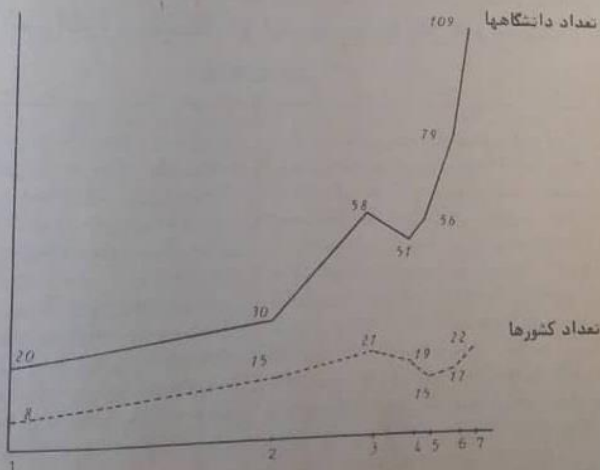
حتی اتو پیترسن، که خود نیز زبان‌اندازی نوویال را ارائه کرده است و مطالعات بسیاری در

همراه با نول موح و فرانکسهای مربوطه، مرتباً در مطبوعات گوناگون اسیرانتو به چاپ می‌رسد.

اسیرانتو و علم

اسیرانتو به خاطر ساختار علمی و منطقی خود، و به واسطهٔ قدرت بسیار زیاد در رساندن مطالب گوناگون علمی، از همان آغاز مورد استقبال دانشمندان قرار گرفت. فرهنگستان علوم فرانسه، در سال ۱۹۲۱ قطعنامه‌ای صادر کرد و ضمن آن نقش اسیرانتو را در گسترش هر چه بیشتر امور علمی و فرهنگی در سطح بین‌المللی، تصریح نمود. این فرهنگستان، تدریس اسیرانتو را در کنار آموزش و پرورش علمی توصیه نمود و درخواست کرد اسیرانتو به عنوان زبان کار کنفرانسهای علمی بین‌المللی مورد استفاده قرار گیرد، و کم‌کم به صورت تنها زبان مشترک همایشهای علمی درآید. بدین ترتیب، هم اکنون تعداد سخناری از انجمنهای علمی در سراسر دنیا، از زبان اسیرانتو استفاده می‌کنند و بشریه‌هایی به این زبان مشترک می‌سازند. از جمله این انجمنها می‌توان در زمینه‌های پزشکی، کامپیوتر، سیرنیک، فلسفه، ریاضی، رباتیک و نجوم‌شناسی نام برد. همچنین فرهیختگان گوناگون، هر کدام در زمینهٔ رشته و تخصص خود، زبان به تحسین نمودار اسیرانتو

نمودار ۱- پیشرفت رسمی شدن اسیرانتو

زمینهٔ زبانهای اختراعی دارد، موضوعانه ابداعان می‌دارد:

"اسیرانتو از هر زبان طبیعی دیگر، بسیار آسانتر است و با مهارت تمام ابداع شده و خوش طعم است."

دیگر از بزرگانی که زبان به تمجید اسیرانتو گنوده‌اند، می‌توان از این افراد نام برد: مهاتما گاندی، روس پزلان، رابیندرانات تاگور، ویلهلم فردریش استوالد، ماکسم گورکی، لئو تولستوی، آلبرت اینشتین، اولاف پالسه، فریدیف ناسن، هلن کلر. گفتنی است که پروفیسور لئوس پائولینگ (۱۹۰۱-۱۹۸۰)، شیمیدان آمریکایی، که تنها کسی است که تا کنون دو بار جایزهٔ نوبل را به‌تنهایی دریافت کرده است (۱۹۵۴ و ۱۹۶۲)، ترجمهٔ اسیرانتوی یک کتاب جامع شیمی را به دانشجویان کشورهای جهان سوم اهدا خواهد کرد.

پروفیسور پائولینگ

تمامی افراد و نژادهای بشری به سادگی میسر باشد.

۲. سپهر نوشتاری زبان، یا املا و نگارش آن، یعنی نحوهٔ ثبت کردن اجزای زبان؛ اسیرانتو دارای سیستم نوشتاری است که کاملاً با نحوهٔ گفتار مطابقت دارد، بدین معنی که هر کلمه دقیقاً همان‌طور نوشته می‌شود که خواننده می‌خورد، و بر عکس آن هم صادق است. حروف را باید و غیرمفلوظ و احوات مرکب در این زبان راه ندارند.

۳. مجموعهٔ قواعد دستوری زبان، یا گرامر آن، یعنی چگونگی روابط میان اجزای زبان: از این نظر اسیرانتو تنها دارای ۱۶ قاعدهٔ دستوری بنیادی است، که در هیچ‌کدام از آنها استثنای وجود ندارد. تعداد قواعد دیگر زبانها دهها برابر این است و دارای بی‌قاعدگی و استثنای فراوان است.

۴. دایرهٔ واژگان زبان، یا مجموعهٔ واژه‌های آن، یعنی خود اجزای زبان: اسیرانتو با بهره‌گیری از سیستم آوندی خود، این امر را ممکن ساخته است که شخص با فراگرفتن تعداد محدودی ریشهٔ کلمه، آوند و پایانه، می‌تواند تعداد نامحدودی واژهٔ ابداعی بر اساس دانسته‌های قلبی خود بسازد، بدون اینکه به‌انبوهی محفوظات نیاز داشته باشد. بزرگترین واژه‌نامهٔ اسیرانتو، شامل حدود ۱۵۰۰۰ جزئی کلمه است، در صورتی که برای مثال، فرهنگ خلاصه شدهٔ وینسر حاوی ۴۹۰،۰۰۰ واژه است. اسیرانتو با استفاده از سیستم آوندی خود، با کمک این تعداد محدود جزئی کلمه (ریشهٔ کلمه، آوند و پایانه)، می‌تواند تا چندین برابر واژگان انگلیسی کلمه بسازد، کلماتی که لزومی به از بر کردن آنها نیست.

اسیرانتو و عصر انفورماتیک

عصر کنونی را عصر کامپیوترها و میکروپروسسورها و اطلاعات نامگذاری کرده‌اند. در جنس وضعی، مسلماً زبانی سطحی و ریاضی واری مثل اسیرانتو به‌کار می‌آید. اسیرانتو مدتی است که نظر متخصصان کامپیوتر را به خود جلب کرده است و بارها از مراکز گوناگون دربارهٔ قابلیت‌های فوق‌العادهٔ آن در این زمینه، مطالبی اظهار شده است.

از جمله، پروفیسور شرود، که سالهاست در زمینهٔ کامپیوتر و اسیرانتو کار می‌کند، اظهار داشته است که اکنون تنها زبان اسیرانتو است که می‌توان

ساختار کلی زبان اسیرانتو را با تمام، با هر یک تقسیم بندی، زبان را شامل چهار رکن اصلی تشکیل دهندهٔ آن می‌دانند. اینک برای آشنایی کلی با ساختار زبان اسیرانتو، به اختصار به چگونگی این چهار رکن، در اسیرانتو می‌پردازیم:

۱: سپهر صوتی زبان، یا تلفظ فونتیک آن، یعنی نحوهٔ گویش اجزای زبان: سیستم آوایی و الفبای اسیرانتو طوری انتخاب و طراحی شده است، تا تلفظ آن کاملاً واضح، و ادای اصوات آن برای

آن را توسط کامپیوترهای ناطق به آسانی فراگرفت. همچنین وی به باری دوتن از همکارانش دست به تهیه درسهایی کامپیوتری زده است که توسط آنها، می توان اسیرانتو را فراگرفت.

اویانگ وندو، محقق چینی در رشته "هوش مصنوعی" و "زبان آمایی" در موسسه انوما-سیون پکن، و همچنین عضو جامعه پردازش اطلاعات چین، در مقاله خود به نام انسان، ماشینها و زبان بیان می دارد که اسیرانتو، به خاطر ساخت منطقی آن، برای کاربردهای کامپیوتری مناسبتر

است. این در حالی است که الکساندر گوند راتف، زبانشناس روسی اظهار می دارد که هیچ کدام از زبانهای ملی موجود، برای کامپیوترهای ناطق که متعلق به سلسلهای اخیر کامپیوترند - مناسب نیستند، زیرا سیستم آوایی آنان، دستگاهی سامان و باقاعده نیست.

بدین ترتیب، اسیرانتو مدتهاست که هم سخنی خوش را با تکنولوژی نوین و تمدن "موج سوم" نشان داده است.

پیشینه

یادداشتها

۱. ایرانیان باستان نیز، به زبان واحد جهانی اندیشیده بودند. ارنست رنان فیلسوف و مورخ مذاهب، اهل فرانسه می گوید: "ایران باستان، تاریخ جهان را یک مجموعه از تحولات می داند... که زمینه را برای اروپا آماده می سازد. انسانها به خوشبختی زندگی خواهند کرد، زمین دشتی هموار خواهد بود و تنها یک زبان، یک قانون و یک حکومت برای تمامی انسانها وجود خواهد داشت."
 ۲. جورج دالگاسون (۱۶۲۶-۱۶۸۷) برسی تربیتی اهل اسکاتلند که زبان فلسفی خود را به نام Ars Signorum در سال ۱۶۶۱ منتشر ساخت، و در پی آن، در سال ۱۶۸۰، نخستین زبان ناشنویان را به نام Didascalocophus فرا ساخت.
 ۳. این نمودار توسط ژرژ پیرلو (G. Pirlot) رسم شده است.
 ۴. آلوین نافلز، موج سوم، ترجمه شهیندخت خوارزمی، تهران، نشر نو، ۱۳۶۲.
- موج سوم، تعمیری از عصری که پیشرو داریم. بر اساس نظر نویسنده کتاب موج سوم، تاکنون سه موج تمدن بشری را دچار حرکتهای شدید کرده اند: موج اول که در پی اکتشاف کشاورزی به وجود آمده و در همه شئون زندگانی بشر تاثیر گذاشته است (یکجانشینی و...). موج دوم، در اثر انقلاب صنعتی و نگاههای آن ایجاد گشته که تمدن و فرهنگ انسان را دگرگون ساخته است و بالاخره موج سوم که به تازگی از کانونهایی در ژاپن و چند نقطه دیگر می رود که برافشاندن شود و طبق پیشبینیها تاثیر آن از دو موج اول و دوم نیز بیشتر خواهد بود. این موج با اختراع نیمههادیها و در پی آن مدارهای مجتمع، کامپیوترها و سوپر کامپیوترها آغاز شده و نوید عصری فراتکنیک و فراصنعتی را می دهد که در آن پراهمیت ترین مسئله، اطلاعات و انتقال پردازش آن خواهد بود. بدین ترتیب، اهمیت یافتن نقش زبان - وسیله بیان و انتقال اطلاعات - در جامعه آتی به خوبی روشن می شود.
- راجع به اخبار جدید مربوط به اسیرانتو و کامپیوترها، و استفاده از این زبان به عنوان زبان واسطه در ترجمه های ماشینی و ماشینهای ترجمه، به منابع زیر رجوع کنید:

